

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Duhovna veza između pojedinih dijelova naroda je najjača veza. Naš list je duhovna veza između nas u emigraciji i naših u Julijskoj Krajini. Sačuvajmo i proširimo ovaj naš list da sačuvamo i proširimo tu vezu. Najmanje što možemo učiniti je to, da uredno plaćamo svoju pretplatu.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Francuska uz Čehoslovačku

Francuska je djelomično mobilizirala. Pozvana su pod oružje nekoja godišta rezervista, popunjena je Maginotova linija na stanje ratnog potencijala, vojnici i oficiri na dopustu pozvani su smjesta u karsarne, političke strasti su se donekle stišale i sva štampa, od skrajne desnice do ekstremne ljevice odobrava vladine mjere. Te mjere, kao što javlja pariski dopisnik »Politike« imaju dva neposredna cilja:

1) da se pokaže onima kojih se to tiče da je Francuska ozbiljno i definitivno riješena da oružano pomogne Čehoslovačku za slučaj neizazvanog napada;

2) da se pripremi sve što je potrebno da bi Francuska u slučaju potrebe mogla smjesta pristupiti izvršenju svojih obaveza prema Čehoslovačkoj i to bez ikakvog zakašnjenja i smetnje.

Te francuske vojničke mjere došle su kao posljedica intransigentnosti Sudetsko-njemačke stranke u ČSR. odnosno same Njemačke i kao predostrožnost na velike njemačke manevre duž francuske granice i kongresa nacističke stranke u Nürnbergu koji se održava ovih dana. Svi ti njemački potezi davali su dojam da Njemačka misli staviti Evropu pred gotov čin upadom u Čehoslovačku sa sličnim izgovorom kao dvog proljeća prigodom Anschlusa.

Za to vrijeme je Engleska primjenila istu taktiku kao i u španjolskom pitanju. Taktiku zavlčenja i pritiska na onu stranu koja je naklonjena ili prisiljena na popuštanje. Čini se da se mislija lorda Runcimana sastoji baš u tome, kao što smo to još u prošlom broju naglasili. Prisiliti Čehoslovačku da ide do krajnjih granica popuštanja, pa štaviše i preko toga, što se vidi i iz jednog senzacionalnog uvodnika u »Timesu« ovih dana u kojem se predlaže da se krajevi u kojima stanuju Nijemci otcijepi od ČSR i pripoje Njemačkoj. Engleska vlada je bila prisiljena da naglasi u jednom komuniciju kako je taj prijedlog »Timesa« samo članak sasma privatne naravi i da se engleska vlada ne slaže s njim. Ali mučan utisak je ostao tim više što je poznato da i lord Runciman i velik broj uticajnih lica blizu današnje engleske vlade pripada onom germanofilskom krugu u Engleskoj koji je sklon Njemačkoj.

Isto kao i u takozvanoj politici nemiješanja, Engleska naglašuje da je osnovno spasiti mir. Spasavajući na taj način mir, Engleska je izvršila takav pritisak na Čehoslovačku da je pretsjednik dr. Beneš u noći 5. o. mj. bio prisiljen da predloži vladu pristanak na glavne zahtjeve Sudetsko-njemačke stranke iznesene u Karlovim Varyma za koje se još pred petnaestak dana tvrdilo da bi primanje tih zahtjeva značilo posvemašnju kapitulaciju pred Njemačkom.

Ali Sudetskonjemačka stranka, koja je u početku pristala da na temelju tih prijedloga vlade diskutira dalje, nenadano je prekinula pregovore motivirajući taj prekid incidentom između policije i nekih poslanika Sudetsko-njemačke stranke u Moravskoj Ostravi. Čini se da je to samo manevar: najprije primiti prijedlog i pristati na diskusiju da se ne bi previše naglego englesku žicu, a zatim odložiti pregovore čekajući razvitak događaja nastalih kongresom u Nürnbergu i francuskom vojničkom pripremom.

Po svemu se čini da je odlučna akcija Francuske ovom prilikom presjekla svaki daljnji pritisak na Čehoslovačku koji bi doveo do raspadanja ČSR ili u najmanju ruku do potpune neutralizacije njezine važnosti i funkcije u Srednjoj Evropi. Ako mislimo na već spomenuti uvodnik u »Timesu«, dalje na zahtjev, do sada još ne službeni, Sudetsko-njemačke stranke da se svi Česi isele iz područja u kojem su Ni-

Prijedlog čehoslovačke vlade

Čehoslovačka popustila do krajnje granice — Ponovan prekid pregovora

U Čehoslovačkoj se situacija skoro preko noći izmijenila. Senzaciju pobudjuje preokret, koji je u noći, 5. o. mj. uslijedio u Pragu time, što je pretsjednik dr. Beneš pristao na glavne zahtjeve sudetsko-njemačke stranke, te vojničke mjere, koje je Francuska predložila na granici prema Njemačkoj. Ovo su glavne teme evropske štampe i političkih krugova u svim centrima Evrope. Ističe se, da je nenadani preokret u Pragu nastupio posvema neočekivano. Prema informacijama štampe iz Londona ovaj nenadani preokret je

posljedica silnog pritiska koji je vlada Velike Britanije tokom nedjelje izvršila u Pragu. Posjet lorda Runcimana kod pretsjednika dra Beneša bio je posljednji udarac prije kapitulacije i nakon toga pretsjedniku dru Benešu nije preostalo ništa drugo, nego da sazove vladu na izvanrednu sjednicu.

da prikaže situaciju, koja je prijetila sigurnim ratom i da na temelju pritiska Velike Britanije zatraži prihvatanje svih osam tačaka Konrada Henleina

Glavne točke novog prijedloga čehoslovačke vlade sastoji se u sljedećem:

1. Preporučuje se načelo postavljanja državnih činovnika razmjerno prema narodnostima;

2. U oblastima, u kojima živi samo jedna narodnost, činovnici će biti imenovani samo iz te narodnosti;

3. Oblasti će imati redarstvo dotične narodnosti;

4. Novi zakon o upotrebi jezika bit će osnovan na potpunoj jednakosti;

5. Dat će se pomoć industriji u njemačkim oblastima, koje su najteže stradale uslijed krize. Ta će se pomoć dati zajmom u iznosu od 700.000.000 kruna i pod povoljnim uvjetima;

6. Nacionalne autonomije u kantonalnom sistemu. Na taj način njemačka će narodnost imati vlastite vlade u teritorijalnim granicama, u kojima su Nijemci u većini. Sva pitanja, koja ne zadiru u državno jedinstvo, lokalno će se riješavati. Integritet granica i državno jedinstvo bit će stvarno zajamčeni;

7. U centralnoj vladi bit će ustanovljene specijalne okružne sekcije, na čelu kojih će biti postavljeni predstavnici dotičnih narodnosti, a te se sekcije imaju brinuti za svoje vlastite narodnosti;

8. Narodonosna prava građana bit će zaštićena specijalnim zakonom, koji će dobiti naziv: Zakon protiv odnarođivanja. Ta će prava biti zaštićivana po predstavnicima pojedinih narodnosti, zastupanih u predstavničkim ustanovama. Ovi će predstavnici imati pravo žalbe u slučaju, da prava ili interesi njihovih sunarodnjaka budu kršeni. Bit će uvedeni naročiti registri za svaku narodnost;

9. Bit će odmah poduzete mjere, da bi se došlo do sporazuma u pitanjima, za koja nisu potrebne zakonodavne mjere.

Što će tiče novih zakona, vlada će ih

izraditi u suradnji s predstavnicima stranke sudetskih Nijemaca i podnijeti ih parlamentu. Ti će zakoni biti stavljeni na snagu u najkraćem roku.

Vijesti o odluci praške vlade, da za bazu pregovora sa sudetskim Nijemcima prihvatilo u glavnom zahtjeve iznesene u Karlovim Varyma, potvrđuju se naknadnim vijestima. Među rezervama, koje su izričito iznesene, treba zabilježiti rezervu, koja se odnosi na 8 tačku. Da bi naši čitaoci imali jasnu sliku o o čemu se radi, donosimo tekst karlovarskih tačaka: 1. Uspostava potpune jednakosti između Čeha i Nijemaca u državi; 2. Priznanje sudetskih Nijemaca kao juridičke ličnosti; 3. Određenje i priznanje njemačkog područja u državi; 4. Potpuna samouprava za sudetske Nijemce, koji žive izvan toga područja; 6. Uklanjanje nepravda počinjenih nad sudetskim Nijemcima od 1918. dalje i reparacije za počinjene nepravde; 7. Priznanje i provedba principa da njemačka područja imaju isključivo njemačke činovnike;

8. Potpuna sloboda ispovjedaanja njemačke nacionalnosti i njemačke političke filozofije.

Ova osma tačka ispada iz kombinacije za nastavak pregovora. Sudetsko-njemačka stranka je pristala da diskutira dalje na osnovu vladinog predloga, ali su Nijemci nenadano prekinuli pregovore s izgovorom da se u Moravskoj Ostravi dogodio incident političke prirode, pa da ne mogu u takovoj atmosferi pregovarati.

Što će tiče novih zakona, vlada će ih

AKCIJA NIJEMACA U POLJSKOJ

Hoće li u Poljskoj doći do situacije kao u Čehoslovačkoj?

Težnje za svrstavanjem svijeta nacionalno-socijalističkih organizacija Nijemaca u Poljskoj, koja ugrožava interese poljskog stanovništva naročito u zapadnim krajevima, izazivaju jak obranbeni pokret s poljske strane. Posljednjih dana su mnoge vodeće poljske stranke i organizacije zauzele oštro stanovište protiv sve jače nacionalsocijalističke propagande u Poljskoj.

Na varšavskoj konferenciji zapadne poljske župe poznate organizacije »Zarzewie« je poslao referat profesora Marciniaka o problemu njemačke manjine u Poljskoj odlučeno da se pozove vlada, da raspusti nacističke organizacije njemačke manjine u Poljskoj. Zahtjev je obrazložen time, što Njemačka na sve zemlje s njemačkom manjinom vrši jak pritisak, trudeći se da tim manjinama nametne nacistički nazor o svijetu. Pomoću tog pritiska, koji se ispoljava naročito u Danzigu i Čehoslovačkoj, inostrani faktori se trude da rastroje, odnosno oslabe državu u kojoj žive njemačke manjine i šta više misle i na aneksiju krajeva u kojima te manjine žive. »Zarzewie« upozorava poljsku vladu na opasnost, koja se krije u težnji za osnivanjem jedinstvene nacionalno-socijalističke organizacije u Poljskoj. Na kraju rezolucije se konstatira, da u Poljskoj nema mjesta ni za komunističku ni za nacističku stranku.

U drugoj rezoluciji, primljenoj na poznatijoj konferenciji organizacije »Zarzewie« se tvrdi, da Nijemci pomažu ukrajinski separatistički pokret i pod maskom propagiranja evangeličke crkve vrše svijesnu političku agitaciju. »Zarzewie« se obraća na poljski stanovništvo s pozivom da bojkotira njemačku i židovsku robu i time pomogne polonizaciju trgovine i industrije. S obzirom na sve težu situaciju poljske manjine u Njemačkoj zapadno-poljska župa »Zarzewie« zahtjeva od vlade da prema njemačkoj manjini u Poljskoj primjeni princip uzajamnosti. Nije potrebno naglašavati da su te rezolucije u poljskim političkim krugovima izazvale najveće uzbuđenje, što se može protumačiti time, što su članovi te organizacije i dva aktivna ministra i to vicepremier inž. Kwiatkowski i ministar saobraćaja inž. Ulrich, kao i mnoge istaknute političke ličnosti. Predsjednik udruženja je prezident najvišeg upravnog suda Helczynski.

Aktivnost njemačke manjine u Poljskoj i naročito sve jača ekspanzija Nijemaca u poljskim zapadnim krajevima, predstavljaju predmet burne debate na poznatijoj konferenciji poljskih zemljoradničkih zadruga i

Poznanjskog saveza. Na toj konferenciji je zamjenik predsjednika ujedinjene pučke stranke Mikolajczyk upozorio na to, da sve jača privredna ekspanzija Nijemaca jako ugrožava interese poljskog stanovništva na zapadu države i tužio se na sporu parcelaciju njemačkih imanja u zapadnoj Poljskoj. Mikolajczyk je među ostalim rekao, da se poljskim seljacima u Trećem Reichu oduzima zemlja pod raznim izgovorima, te se ne smije ni momentat oklijevati s parcelacijom njemačke zemlje u zapadnoj Poljskoj. Poljsko stanovništvo u zapadnim krajevima je izloženo oštro njemačkom nadiranju u poljski privredni život. Privredna ofenziva Nijemaca protiv Poljaka ide onim putevima, na kojima se sutra mogu pojaviti njemački tankovi i topovi.

U posljednje vrijeme su i poljske vlasti odlučnije prema njemačkim nacistima. Ovih dana je njemačke evangeličke pastore nacističke orijentacije primio šef odjeljenja sigurnosti lođzke vojudine, koji je njemačke pastore informirao o stanovištu poljskih vlasti prema zavadjanju novog crkvenog zakona, koji treba ponovno da uredi pitanje pravne situacije evangeličke crkve u Poljskoj. Predstavnik vlasti je izjavio, da vlasti ne će dalje trpiti rad njemačkih nacističkih krugova i onih njemačkih pastora, koji politiziraju i koji se trude da otežaju ostvarenje novog crkvenog zakona. U istom smislu je šef sigurnosti informirao i predstavnike nacističkog »Deutscher Volksverband« u Lođžu i predstavnike lođzkih nacionalno-socijalističkih listova »Freie Presse« i »Deutscher Weg«, koji su isto spomenuti zakon kritizirali. Predstavnik lođzke vojudine je predstavnik nacističkih listova upozorio, da im vlasti ne će više trpiti dje-latnost, koja teži za otežanjem primanja novog crkvenog zakona.

FUZIJA „PICCOLA“ I „POPOLA“

Trst, sept. 1938 — V zvezi z gonjo proti Židom v Trstu in z odstopom Mayerja ter prehodom »Piccola« v druge roke, se govori o fuziji »Piccola« s »Popolom di Trieste«, ki je bil kljub svojemu značaju uradnega fašističnega glasila silno pasiven, v nov list, ki bo nosil ime »Corriere Giuliano«.

INTERESANTNO PISMO JEDNOG ČEHA

Zagrebačka »Nova Riječ« donosi ovo pismo jednog Čeha o odnarođivanju češke djece i o porijeklu nekih vođa Sudetskih Nijemaca:

Esperantiste se mnogo dopisuju međusobno. Tako i ja među ostalima izmjenjujem pisma Esperanta sa jednim prijateljem esperantistom iz Sudetskog kraja Čehoslovačke. Kako je pismo zanimljivo, interesirat će naše čitatelje: Prijatelj piše:

»...Kao dječak živio sam sa roditeljima u Teplice-Sanovu. Moj otac je bio željeznički činovnik. Austro-ugarska vladavina je pritiskavala Čeha i radi toga u cijelom kraju nije bilo čeških škola. Mi smo morali ići u njemačke škole gdje su nas prisiljavali da naša češka prezimena pišemo njemačkim pravopisom. Moje prezime (Černy) trebao sam pisati »Czerni« ili »Tscherni«. Moj otac je protestovao više puta radi toga. Uslijed toga su dozvolili da pišem češki, ali bez kvačice na Č (Černi). No ja sam uvijek pisao sa kvačicom i radi toga sam bio često kažnjavan. Sada ćete moći razumjeti, zašto se većina djece čeških roditelja, odgojena u njemačkim školama, svuda predstavljaju Nijemcima. Protučeski odgojeni u školama tlačili su i uništavali sve što je bilo češko. I samo na taj način su mnogi češki gradovi i sela postali dvojezični ili u većini ponijemčeni. Svjetski rat nam je donio samostalnost i pravo da imamo češke škole. Vladanje Nijemaca i njemačkih renegata je prestalo. Nijemci svuda proklamiraju »čistu« njemačku rasu. A neka pogledaju ovo:

Mati njihovog glavnog vodje Konrada Henleina je Čehinja. Njezino je djevojačko ime Dvorackova. U Podmokly-Dečinu, gdje sam prije službovao, šef Henleinove frakcije je dr. Kreisl, čiji je otac bio tamo cestar. Njegova majka je također Čehinja iz Kozlany-a kod Pardubice. Djevojačko ime joj je Diterova. Ona još živi. Ima 70 godina, a njemački uopće ne zna. Zastupnik Gustav Oberlik je nakazio svoje ime da se ne bi znalo, da je češko: Obrlik. On se rodio 6. II. 1905 u Moravskom Krumlovu. Njegov otac Čeh, porezni činovnik, bio je premješten u pomjenjeni grad i tamo je naš Gustav išao u njemačku školu i tako postao »Nijemac«. I mati mu je Čehinja, zvala se Večetova. U Znojmu živi na pr. manjina od 8000 Nijemaca od kojih 6000 (po matičnim knjigama) potječe od čeških roditelja. I tako bi se moglo nastaviti u beskraj! To je posljedica našeg tristo-godišnjeg robovanja. Henlein i Hitler rado govore o 3 i pol milijuna a tu su uračunali i pola milijuna Židova koji su se prilikom zadnjega popisa, učinjenog prije Hitlerova dolaska na vlast, izjavili pripadnicima Mojsijeve vjeroispovijesti, a njemačke narodnosti. Tu se ne pazi na arijevsku rasu. Većina »čistih« sudetskih Nijemaca potomci su slavenski...«

J. G.

jemci u većini kao i na onaj lajtmotiv svih njemačkih napadaja na Čehoslovačku: napuštanje saveza s Francuskom i Sovjet-

skom Rusijom, bit će jasno da samo jedna odlučna akcija Francuske može da spasi mir. — (D).

Od Soče do Rečine -- od Triglava do Kamenjaka

Lov za tihotapci

Trnovo, sept. 1938. (Agis) — Menda v nobenem drugem predelu jugoslovansko-italijanske meje nimajo italijanske oblasti toliko opraviti s tihotapci, kot v predelu od Postojne do Reke. Temu so gotovo vzrok posebne terenske in gospodarske razmere. Dočim so drugi kraji več ali manj prenevarni za to delovanje radi izrednih terenskih težkoč, ki se proti severu vedno bolj množe, in radi preglednosti terena ker ni toliko poraščen z gozdovi — v gostih in nepreglednih snežinskih gozdovih, ki segajo tam od Kolpe preko Kočevja in do naše Reke, tihotapci precej nemoteno opravljajo svoj posel. Drug važen vzrok pa je bližina proste luke na Reki. Oblasti to vedo, zato pri nas kar mrgoli raznih obmejnih straž, ki skušajo, če že ne zatreti, vsaj omejiti ta, za državno blagajno tako škodljiv pojav. Te mere so res mnogokateremu vzele pogum, vendar jih je še dosti, ki kljub vsem nevarnostim nadaljujejo s to vrsto zaslužka. Ni se čuditi niti obsojati, če se kdo v hudi gospodarski stiski, ki nas danes tlačijo, spozabi in se skuša rešiti odnosa omiliti bedo družine na ta način, če mu ni mogoče najti poštenega dela, ki mu ga odjedajo ljudje z juga.

Niso redki slučaj, ko smo pričali razburljivemu lovu na kakega tihotapca, ki so ga organi izsledili. Tako je pred kratkim neki karabinjer naletel na dva tihotapca, ki sta hotela prečkati glavno cesto Trnovo—Ribnica, da bi ponovno našla varno zavetje med gostim grmovjem. Karabinjer jih je ustavil, ker sta se mu zdela sumnjiva in dočim je enega ujel, mu je drugi ušel. Medtem pa je prišel po cesti neki italijanski voj. duhovnik, katerega je orožnik zaprosil, naj popazi na zaplenjeno slivovko, medtem ko je sam hotel tihotapca ukleniti. Toda tudi ta se mu je iztrgal in pobegnil, prebredel Reko in se izgubi med grmovjem v gmajne.

Spor radi šume

Račja Vas, avgusta 1938. Veliki je spor nastal izmedju našeg sela Račje Vasi i naše občine u Lanišću. Ovaj spor nastao je radi naše seoske šume koja je od ogromne vrijednosti. Mi smo htjeli ovu našu šumu prodati, jer nas je pritiska nevolja, ali naša općina nam nije to dozvolila motivirajući tu svoju zabranu time da nije ono naše vlasništvo nego općinsko i da općina od te šume plaća porez. Mi ne znamo kako je to nastalo, jer mi smo uvijek do rata plaćali sami porez, a općina zahitjeva od nas sada ako će nam prepustiti da šumu prodamo 200 hiljada lira. Naš je narod zbog ovog zahtjeva silno ogorčen, a osobito je ogorčen protiv bivšeg načelnika općine Medice i bivšeg župnika Blanka, jer ova dvojica su još u god. 1924 prepisali tu šumu na općinu misleći time za sebe izvući velike koristi.

Ovaj naš spor sa općinom u Lanišću ima sada u rukama sud i advokati koji će sigurno izvući najviše koristi od ovog našeg spora.

Pričakovanje Mussolinija

Postojna, sept. 1938 (Agis). — V vsej tržaški pokrajini se mrzlično pripravljalo na sprejem Mussolinija. Trgovci in razne tvrdke pripravljajo svoje proizvode in blago, da ga pošljejo na razstavo v Trst, ki bo prirejena Mussoliniju na čast.

Postojnčani so dobili ukaz, da mora jo prečistiti in prebarvati svoje hiše, toda v barvi in na način, ki ga določijo oblasti. Dalje hitijo z raznimi deli na cestah in sploh povsod naletiš na živahno gibanje in pripravljanje za ta pomemben dogodek.

SPREJEM ŠKOFA SANTINA V TRSTU

»Slovenec« poroča: Novi tržaški škof msgr. A. Santin je dospel v Trst v soboto 3. septembra ob pol 5 popoldne. Na centralni postaji je bil med zvonjenjem vseh zvonov tržaških cerkva slovesno sprejet. V nedeljo, 4. septembra predpoldne je daroval v stolnici sv. Justa ob navzočnosti celokupne duhovščine, ki je utegnila priti, pontifikalno sv. mašo. V nedeljo, 11. septembra bo imel škof Santin svoj slovesni vhod v stolnico v Koprju. Želimo prav iz srca, da bi si msgr. Santin z res apostolsko ljubeznijo in pravičnostjo znal bolj pridobiti srca večine svojih novih škofljanov, kakor se je to zgodilo na Reki. V nasprotnem primeru bo kraljestvo božje na zemlji silo trpelo.

PRISPEVKI SA ŠKOFA SANTINA

Trst, sept. 1938 — Tudi za sprejem novega škofa Santina v Trstu nabirajo prispevke, tako da so ljudje že siti večnega prosjačenja, ki spominja že na izsiljevanje.

UMRO JE PRE JUSTE FILIPLIČ

Lindar, septembra 1938. Dne 21. pr. mj. umro je v svom rodnem mjestu u Lindaru pre Juste Filiplić župnik u miru. Njegova je iznenadna smrt duboko odjeknula u čitavoj srednjoj Istri, a napose u žminju, gdje je službovao dugi niz godina kao župnik.

Čitavi njegov život ispunjen je bio neprestanom borbom za pravednu narodnu stvar.

Pre Juste Filiplić spada u onu generaciju istarskih svećenika, koji su zapali u najžešću borbu preporadjem Istre. Osnivatelj raznih gospodarskih zadruga, posujilnica, škola družbe sv. Ćirila i Metoda, čitaonica kao i inih kulturnih ustanova, a napose za ne-sebično i požrtvovno vodjenje i upravljanje tim ustanovama glavna zasluga ide upravo tom tadanjem našem svećenstvu.

J. Filiplić je bio jedan od takvih. On je u žminju osnovao posujilnicu, podigao »žminjsko društvo za štednju i zajmove«, koje je sa svojim zadrugnim mlinom uspjelo, u vrlo kratkom roku podignuti žminjskog seljaka i potpuno ga oteći iz pandža lihvara.

Kada je trebalo, da žminjski seljak počne ubirati plodove njegovog rada — odnosno kada se već potpunoma osvoio na vlastite noge — zatekne ga prevrat. Filiplić se i tada nije predao, već je podesteteroženom snagom sokolio i bodrio svoje žminjce.

Ogromna masa svijeta iz čitave srednje Istre, a napose njegovih žminjaca, svjedoči, koliko je kod naroda uživao simpatije i poštovanje i koliko ga je narod volio.

Našem dragom plovu pre Justetu laka istarska gruda.

„Svetogorska Kraljica“

»Slovenec« poroča: Ravno kar smo prešli septembrsko številko tega zanimivega »mesečnika svetogorskoga svetišča«. Naj navedemo kratek izveček iz vsebine. Na uvodnem mestu prinaša zgodovinski članek dr. A. K. »Kako je bilo pred 400 leti«, v katerem je lepo povedano, kako se je začela svetogorska božja pot ravno v času naraščajoče moči luteranske vere. Drugi članek »Zaprte duhovne vaje« prinaša sliko zadnjih dekliških duhovnih vaj in naznanja, da se bodo od 18. do 22. septembra vršile še enkrat zaprte duhovne vaje za dekleta, od 16. do 20. oktobra pa za moške in fante.

V ha novo uvrščeni rubriki »Naše novice« čitamo kratke beleške iz cerkvenega in podeželskega življenja. Pod naslovom »Močna žena« beremo o gostoljubni Cilki. »Iz svetogorske zgodovine« že pripoveduje, kako so Urško zaprli in kako jo Marija trikrat reši, ter kako s v letih 1540 do 1545 sezidali vrh Skalnice krasno cerkev v čast Materi božji. Poučna razprava »Zvezdnato nebo oznanja slavo božjo« nas vpeljuje v zvezdoznanstvo. Stričkov »kotiček« krepko zavrača zmoto: vse je narava. »To in ono« in »Drobiž« zaključuje številko.

Požar na Bazovici

Trst, sept. 1938 (Agis). — Naš list je že poročal, da je ogenj upepelil neke vojaške objekte v bližini Vipave. V četrtek, dne 4. o. g., pa je bilo prebivalstvo Trsta prepričano, da se je spet pojavil severni sij, kajti nebo nad Trstom je tako izredno in močno žarelo, da si ni nihče mogel predstavljati kaj drugega. Kmalu nato pa je v Trst prispela vest, da je smodnišnica na Bazovici postala žrtev požara. Vzroki postanka ognja niso znani, sicer pa nič čudnega, saj dan za dnem gore kmečki domovi in drugi objekti, ki jih uničuje ogenj, zažgan od strel. Letošnje poletje je zahtevalo žrtev tudi v tem oziru, kajti od vespovsod javlja o neurjih in strelah, ki ubijajo ljudi in zažigajo poslopja.

Mussolinijeva družina v Reškem zalivu

Reka, avgusta 1938 (Agis) — Italijansko in inozemsko časopisje je poročalo, da se je pred kratkim Mussolinijeva družina ukrcala na neko jahto, in z njo križarila po Jadranskem morju. Obiskala je razne kraje, tako n. pr. si je ogledala baje tudi Brionske otoke. Jahta je priplula tudi v Reški zaliv, in se vsidrla nekje v bližini Opatije. Vendar niso prebivalci Opatije, niti drugih letoviščarskih krajev v okolici opazili, da bi se bil kdo z jahte izkrcal.

V zvezi s to jahto se je raznesla po okolici govorica, da se je z njo vozil sam Mussolini, ki da je prišel nadzirat utrdbe na Učki in drugih predelih v Reškem zalivu.

STROGE ODREDBE

Il. Bistrica, sept. 1938 (Agis) — Ko je bil uveden prosti pas, tako zvan »zona franca«, pri nas so imele finančne straže polne roke dela. Tihotapstvo iz Reke in drugih krajev v bližnji in daljnji okolici prostega pasu se je razvijalo tako hitro in močno, da mu nekaj časa, vsakovrstne javne straže nikakor niso bile kos. Vsa prizadevanja so bila zaman. Trgovci s kolonijalnim in tudi drugim blagom v Il. Bistrici in ostalih večjih krajih krog prostega pasu so zaradi tihotapstva trpeli občudno škodo. Stroge odredbe in vestno zasledovanje tihotapcev pa so polagoma omejile to nedovoljeno trgovino. Ker pa nimajo sedaj finančne straže več toliko posla s tihotapci, se ukvarjajo s pregledovanjem poslovanja trgovcev. In spet so prizadeti trgovci, tokrat pač huje kot prej. Skoraj noben račun ni pravilno kolkovan, nobeno potrdilo ni v redu. Nešteto je bilo ovadb zaradi nepravilno kolkovanih računov in trgovci bodo morali plačati baje visoke globe. Če gre človek v trgovino in kupi za nekaj lir blaga, mora oditi z trgovine tudi s pravilno kolkovanim računom.

Kmet mora paziti na to, da spelje z gnojščica sproti vsako pest gnoja na njive, sicer ga vaški policaj takoj ovadi, čemur sledi občutna denarna kazen.

AFERA U PULI

Pula, sept. 1938. — U Puli se mnogo prepričava aferu u kojoj glavnu ulogu igra jedan profesor, koji je ujedno i instruktor u Casa balilla za »Giovane italiane« — djevojčice od 10—14 godina. Jednog dana je majka jedne 13-godišnje djevojčice uhvatila pismo koje je ta djevojčica pisala svome instruktoru u »Casa balilla«. Čim je majka doznala iz pisma kako daleko je došlo izmedju instruktora i njezine 13-godišnje kćerke poletjela je kao luda vlastima da tuži profesora. Taj je bio odmah zatvoren. Na sudu je priznao sve, ali je obećao da će tu djevojčicu vjenčati, iako se do desetak dana imao vjenčati za neku djevojku iz Rima. Sud ga je na to oslobodio, a djevojčicu je sud uputio u jedan popravni zavod gdje će ostati dok ne doraste do udaje. — Taj profesor je iz okolice Rima.

Mnoge majke su svoje kćerke izvadile iz te organizacije i zabranile su im da idu u »Casa balilla«.

Mlada misa

Roč, sept. 1938. Prvu sv. misu održao je 21. augusta u Roču Milan Hlaj iz Hlaji, po domaću Majorkin. Još mlad je otišao u franjevački samostan. Zaredjen je 14. augusta u Veneciji i primio ime Nazarij.

Na prvu misu u Roču došlo je vrlo mnogo svijeta iz Ročetine, Buzeštine, iz Ćićarije, pa čak iz Račistine. Slovensku propovjed je održao župnik iz Lanišća, dok je mladomislник propovijedao talijanski. Nazarij nije bio kod kuće već dvanaest godina, a cijelo vrijeme je proveo u raznim samostanima po Italiji, pa nije čudo da dosta slabo govori hrvatski.

Mladomislnik je prvi svećenik iz Ročetine, pa je radi toga i bilo toliko naroda. Iz mnogih okolišnih sela donosile su žene majci mladomislnika darove za tu svečanost.

Kontrola v mlinih

Trnovo, avgusta 1938 (Agis) — Vzdolž Reke, ki je največja reka v naši bližnji in daljni okolici, je vsepolno starih in znanih mlinov. Med vojno, zlasti v letih, ko je razsajala suša in ko so na kraška bojišča izvozili vlaki ogromne količine vode iz struge Reke, je bil naval na te mlino zelo velik. Noč in dan so se vrtele mlinska kolesa in še niso mogla zmleti vsega, kar so navozili ljudje. Takrat je bila med mlini uvedena najstrožja kontrola. Zapisovati so morali količine žita po vrstah, in količino zmlete moke. Danes kaže, da se bo dogajalo isto. Mlinarji so dobili od pristojnih oblasti ukaz in navodila z odgovarjajočimi tiskovinami, na katerih morajo vsak mesec poročati občinskemu uradu natančne količine zmletega žita. Ta poročila morajo dati tudi gospodarji mlinov najmanjše kapacitete. Organi finančne straže često kontrolirajo poslovanje mlinov in točnost podatkov v mesečnih poročilih. S temi novimi odredbami imajo mlinarji precej sitnosti zlasti, ker večina ne zna italijanskega jezika in jim tiskovine v italijanski delajo veliko preglavic. Marsikateri gospodar mlina hudomušno pristavlja na te novosti, češ, da bo moral za vodstvo teh pregledov najeti posebnega tajnika.

Drobiž

— Bazovica. — 11-letni Zagar Silvan se je težko ranil z nabojem, ki je eksploziralo. Odnoslo mu je levo roko. Zadobil je rane po obrazu, nogah in rokah. V težkem stanju so ga pripeljali v bolnišnico.

— Gorica. — Za teden dni so dovolili Venceslavu Ušaju, da se je vrnil iz konfinacije, ker mu je umrl oče.

— Gorica. — V Vedrijanu (Brda) so aretirali Joška Koncuta in ga obsodili na 8 mesecev zapora, ker je l. 1932 zbežal v Jugoslavijo. Pred dnevi se je vrnil s Sušaka domov, da bi odvedel s seboj otroke. Misli je, da je amnestiran.

— Gorica. — 5.000 otrok so letos poslali v mladinska letovišča, kjer so ostali povprečno 4 tedne.

— Gorica. — Za Mussolinijev obisk se mesto svečano pripravlja. Mnoga pročelja hiš po glavnih ulicah so popravili in pobelili. Oblasti so izdale obsežne varnostne ukrepe. Zatrjujejo pa, da ne bodo izvršili za obisk nikakih preventivnih aretacij. Razširile so se tudi govorice, da bodo za to priliko izpustili nekoliko slovenskih političnih kaznjencev z Goriškega. Mussolini si bo ogledal tudi novo elektrarno v Dobljarju.

— Idrija. — Zlato poroko je praznoval v Idriji 71-letni Ivan Bonča, znani kovaški mojster. Pred petdesetimi leti se je poročil z Barbaro Kogejevo iz znane idrijske družine in je v zakonu vzgojil petero otrok. Jubilant se je udeleževal tudi v idrijskem kulturnem življenju. Bil je izvoljen v mestni zastop in se je z vso močjo zavzemal za ustanovitev realke.

— Kobarid. — Znano cerkev sv. Antona nad Kobaridom so spremenili v grobnico italijanskih vojakov, ki so padli pri prodoru ital. fronte l. 1917.

— Opčine. — Umrl je znani gostilničar in posetnik Andrej Daneu. Sožalje!

— Orem. — Učiteljica Stanka Repinčeva, doma s Prema, ki je dosedaj vodila enrazredno šolo na Preložah, je bila letošnjo jesen premeščena na enorazrednico v Sp. Bitnjah v premski občini. — Agis —

— Trst. — Poročila sta se dr. Stanislav Sosić in gdč. Mara Pertotova iz Barokovi. Čestitamo!

— Trst. — V zvezji z protizidovskimi ukrepi bodo v najkrajšem času odstranili židovska imena ulic in trgov ter jih nadomestiti s pristnimi italijanskimi.

— Trst. — Pri Sv. Mariji Magdalenil se je zopet zgodila smrtna nesreča. Motorni vlak, ki vozi v Pulo, je povozil do smrti neznano žensko, na istem mestu, kjer se je pred dnevi pripetila smrtna smrtna nesreča.

— Trst. — V času, ko je bil brez nadzorstva domačih, se je 11-mesečni Marij Brezovec približal loncu kave in se polil z vročo tekočino. Dobil je hude opekline, tako da so ga morali takoj odpeljati v bolnišnico, kjer sa zdravniki izjavili, da je njegovo stanje v resni nevarnosti.

ZAJEDNIČKA PRITUŽBA TALIJANA I HRVATA

Trst, sept. 1938. U općini Roč je došlo do zategnutosti izmedju podeštata i naroda. Za podeštata je imenovan učitelj u Roču Nino Quattrocchi, rodom iz Sicilije. S time nisu bili sporazumni općinari, ni Talijani iz grada ni Hrvati iz okolice, pa su zajedno podnijeli pritužbu prefekturi u Puli u kojoj su tražili da se barem za podnačelnika stavi domaći čovjek koji pozna prilike u općini. Pritužbu su prvi potpisali neki ročki Talijani koji su za vrijeme rata bili u Austriji internirani radi talijantva (Massalin i drugi). Ali ta tužba nije ništa pomogla, već je imala samo tu posljedicu da je novi podeštata naredio da se sa ročkoga groblja pobacaju svi križevi i nadgrobni spomenici s hrvatskim natpisima.

Automobilski karambol

Gorica, avgusta 1938. — (Agis) — Batujškega župnika g. Lešana Ignacija, je doletela težka nesreča. Z osebnim automobilom, ki ga je šofiral prvaški župnik g. Drekonja, v katerem je bil poleg drugih tudi g. Lešan, je trčil v tovorni auto. Vsi potniki so dobili lažje poškodbe, le g. Lešan je bil težko ranjen. Zlomil si je nogo v kolku, nekaj težjih poškodb je dobil tudi na gornjem delu telesa in na zobovju. Prepeljan je bil naprej v goriško bolnico, kjer so ga dali v gips, nato pa poslali domov. Njegovo stanje se je sprva sicer zboljšalo, a zaradi številnih obiskov se mu je zopet poslabšalo. Vendar je upati, da bo klub svojim 73 letom srečno prenesel težko nesrečo.

SLOVENSKI IN HRVATSKI DELAVCI V ABESINIJI

Mesečni statistični vestnik osrednjega statističnega urada v Rimu (Bollettino mensile di statistica, ali kakor ga je sedaj uradno krajsaj, »Mensistat«), objavlja od aprila letošnjega leta dalje mesečne podatke o delavcih, ki so se izselili v Vzhodno Afriko, odnosno ki so se odtam vratili zopet v svoj rodni kraj. Podatki segajo nazaj do začetka leta 1937 in v manjši meri celo do začetka leta 1936. Ker so podatki specifični tudi po deželah (regioni), more-

leto	januar	februar	marec	april	maj	junij	julij	avgust
1936	51 661	63 024	80 946	91 086	94 132	95 311	97 112	95 899
1937	107 236	109 060	115 144	112 202	110 330	108 902	103 331	82 509
1938	41 883	37 468	35 898	32 053	27 662	26 579		

Gornji podatki pa ne nudijo prave slike. Števila so nekoliko prenizka. Določili so jih namreč kot razliko med delavci, ki so se priselili, in delavci, ki so se zopet vratili domov ali ki so v Abesiniji umrli. Med vrtnivše se delavce pa so všteli tudi one delavce, ki so prišli kot vojniki v Vzhodno Afriko in so se tam po končani vojaški službi prehodno naselili kot delavci. Zaradi tega izkazujejo po tako določeni statistiki nekateri pokrajine večje število rimpatriiranih delavcev kakor priseljenih.

september oktober november december
89 066 93 899 101 619 106 602
75 688 66 793 59 332 49 161

Kakor izhaja iz preglednice, je doseglo število v Abesiniji prisotnih delavcev svoj višek v marcu l. 1937. Od začetka l. 1936, ko je znašalo 51 661, je stalno narastlo, dokler ni v aprilu 1937 doseglo viške (115 144). Od tedaj pa število čimdalje hitreje pada in je ob koncu junija letošnjega leta bilo le

mo izračunati število slovenskih in hrvatskih delavcev iz Julijske Krajine in Zadra, ki so se v zadnjih dveh in pol leta izselili v Abesinijo, število tam umrlih in število onih, ki so se medtem zopet vratili v domovino.

Za pravilno presojanje hočemo najprej navesti celotno število delavcev iz vseh krajev Italije, ki so bili od začetka l. 1936 dalje ob koncu vsakega meseca v Abesiniji prisotni

leto	januar	februar	marec	april	maj	junij	julij	avgust
1936	51 661	63 024	80 946	91 086	94 132	95 311	97 112	95 899
1937	107 236	109 060	115 144	112 202	110 330	108 902	103 331	82 509
1938	41 883	37 468	35 898	32 053	27 662	26 579		

še 26 579, torej le polovica števila ob začetku 1936.

Celotno se je do konca junija 1938 priselilo v Vzhodno Afriko iz vse Italije 197 337 delavcev. Do istega časa pa se jih je že zopet vrnilo 171 725, umrlo pa 1 811, tako jih je ostalo ob koncu junija 1938 le še 26 579. To število pa je iz razloga, ki smo ga više gori omenili, dejansko nekoliko višje, toda gotovo ne toliko, da bi sliko znatno izpremenilo.

Za Julijsko Krajino in Zader imamo specifične podatke samo za čas od januarja 1937 dalje. Za leto 1936 pa si čitatelj sam lahko ustvari sliko, ako smatra, da so se delavci iz vseh delov Italije enakomerno izseljevali in vračali (kar podatki za leto 1937 in 1938 v dokajšnji meri tudi potrjujejo) in upoštevamo, da je število prebivalcev Julijske Krajine z Zadrom približno 42 del prebivalcev vse Italije.

Za leto 1937. in za prvo polovico 1938 naj sledijo tu podrobnejši podatki.

OB KONCŪ

OB KONCŪ	je znašalo število		od prisotnih delavcev je bilo Slovencev in Hrvatov
	priseljenih	umrlih	
januarja 1937	3 957	1 293	1 583
februarja 1937	3 960	1 305	1 568
marca 1937	4 138	1 361	1 651
aprila 1937	4 155	1 462	1 600
maja 1937	4 168	1 521	1 571
junija 1937	4 184	1 560	1 556
julija 1937	4 188	1 675	1 488
avgusta 1937	4 203	2 117	1 331
septembra 1937	4 221	2 363	1 124
oktobra 1937	4 221	2 464	1 032
novembra 1937	4 227	2 721	880
decembra 1937	4 234	2 877	790
januarja 1938	4 237	2 991	723
februarja 1938	4 237	3 094	661
marca 1938	4 284	3 163	647
aprila 1938	4 291	3 238	606
maja 1938	4 299	3 317	563
junija 1938	4 305	3 389	523

Iz razvidnice izhaja, da se je do konca junija 1938 celotno izselilo iz Julijske Krajine in Zadra 4 305 delavcev. Ako smatramo, da so se sorazmerno izselili Slovenci in Hrvati ter Italijani, se je do omenjenega časa izselilo v Abesinijo preko 2580 slovenskih in hrvatskih delavcev. V istem času pa se je vrnilo zopet v svojo domovino 3 389 delavcev, med njimi po istem ključu preko 2060 Slovencev in Hrvatov. V času od januarja 1936 do konca 1938 so umrli v Vzhodni Afriki 44 delavci iz Julijske Krajine in Zadra, sorazmerno je bilo med temi 26 slovenske in hrvatske narodnosti.

Iz četrtne kolone izhaja, koliko delavcev iz Julijske Krajine in Zadra je bilo v Abesiniji ob koncu posameznih mesecev. Ti podatki so prenizki, kajti podajajo razliko med priseljenimi delavci ter rimpatriiranih in umrlih delavcev. Med rimpatriirane dolavce pa so, kakor smo že više gori omenili, všteti tudi delavci, ki so prišli kot vojniki v Vzhodno Afriko in so tam pozneje ostali kot delavci, dokler se niso vratili do-

mov. Poleg tega pa ne upoštevamo uradna statistika vojakov, ki so se po končani vojaški službi naselili kot delavci in ki se niso še vratili domov. Po gornji preglednici sta bila ob višku (marca 1937) 2752 delavca iz Julijske Krajine in Zadra v Vzhodni Afriki, do konca junija 1938. pa je to število padlo na 872. Ako upoštevamo gornje pripombe, je število gotovo nekoliko višje, toda malo verjetno je, da prekaša 1000.

Število ob koncu vsakega meseca prisotnih slovenskih in hrvatskih delavcev v Vzhodni Afriki je določeno po sorazmerju. Tudi glede teh podatkov veljajo prej navedene pripombe. Verjetno je, da je slovenski živelj iz Julijske Krajine v Vzhodni Afriki sorazmerno močnejše zastopan kot italijanski, saj so v prvem času naše brezposelne delavce naravnost silili v Abesinijo. Toda tudi, ako upoštevamo vse to, je bilo število slovenskih in hrvatskih delavcev ob višku manjše od 2000, danes pa doseže ali komaj presega kakih 600 in število še dalje pada.

MALE VIJESTI

— Turci sele iz Rumunjske. Tursko poslanstvo u Bukureštu obavijestilo je rumunjsko ministarstvo poljodielstva, da je odlučeno, da se u toku ove godine iseli iz Rumunjske u Tursku 12.000 Turaka. S time u vezi moli tursko poslanstvo, da bi rumunjske oblasti išle na ruku turskim povratnicima u svemu što je u vezi sa selidbom iz Rumunjske.

— S septembrom je začel v Celovcu izhajati nov dnevnik »Kärntner Grenzruf«, obenem pa sta ukinjena oba dosedanja celovška dnevnika »Frei Stimmen« in »Kärntner Tagblatt«. »Kärntner Grenzruf« je nekako službeno glasilo nar. soc. stranke za Koroško.

— Nova akcija za ženitbena posojila se je že pričela z najvećo intenzivnostjo. Po deželi prireajajo predavanja, s katerimi skušajo ljudem dopovedati vse ugodnosti posojil. Kakor vse kaže, se bodo sedaj oglašili tudi duhovniki, ki bodo v smislu odredb s prižnice nagovarjali mlade ljudi za posojila.

— Generalni sekretar fašističke partije Starace naredio je da slušaoci prilikom sviranja fašističke himne »Giovinezze« imaju da zauzmu stav mirno i da pri prvim zvucima pruže desnu ruku u znak rimskog pozdrava.

— Ekonomsko-financijska agencija u Rimu objavila je statističke podatke o talijanskom izvozu. U ovom izvještaju ističe se da jednu od najvažnijih izvoznih stavaka predstavljaju automobili i aeroplani. Vrijednost njihova izvoza u 1937 godini iznosila je 907 milijuna lira, a u prvom polugodištu 1938 izvoz automobila i aeroplana znatno je porasao. — Ne kaže se kuda su izvezeni aeroplani i automobili.

— Italija je prisilila francuske pastire iz okolice Isole na tal.-francuskoj granici da napuste taj kraj. Evakuacija Isole je izvršena zbog talijanske narodne obrane. Odmah iza evakuacije francuskih seljaka oko 2.000 radnika, kako javlja »Daily Herald« radi ubrzanim tempom na fortifikacijama.

— V Rimu so odkrili spomenik padlim italijanskim legionarjem v Španiji. Ob veliki množici zastopnikov in oblasti ter španskega poslanika je vojaški španski duhovnik blagoslovil spomenik.

— Korzika naj bi postala nova židovska država. Evropska izdaja »New-York Herald« prinaša članek, ki ga je napisal Žid Steiner, v katerem predlaga naj bi Francija uredila na Korziki židovsko državo, da bi se tako rešil židovski evropski problem. Korzičani bi se morali izseliti v Italijo in Francijo z zadostno odškodnino. Židje bi s svojim bogatstvom mnogo pripomogli Franciji. Prestolnica bi bila v

ODLOMKI IZ NAŠE ZGODOVINE

NAPOLEONOVA ILIRIJA

Ko so Francozi pridrli pod generalom Napoleonom Bonapartejem iz Italije v Gornjo Štajersko, je bil sklenjen mir l. 1797 v Campo Formio, ker je Avstrija za izgubljenost Belgije in Lombardijo dobila večino ozemlja beneške republike, ki jo je Napoleon uničil. To ozemlje beneške republike je obsegalo Benečijo do Adiče, Istro, Kvarnerske otoke, Dalmacijo in Boko Kotorsko. Leta 1805 pa je morala Avstrija v bratslavskem miru odstopiti Napoleonu Dalmacijo in Istro z otoki. Leta 1806 je zasedel Dalmacijo od Neretve, od koder je hotel prodirati proti Rusom v zvezi s Turki, toda Rusi so s Črnogorci zavzeli Boko Kotorsko. Pri tej priliki je Napoleonov general Lauriston zasedel Dubrovnik. Zadar je bil glavno mesto in od tu je upravljal Dalmacijo in Istro Benečan Visco Dandolo Leta 1807 je dobil s tilžiskim mirom Boko Kotorsko. 1808 je ukinil dubrovniško republiko in jo združil z Dalmacijo. Tu je izvedel važne reforme: Kmet je postal lastnik zemlje. Uvedla se je pošta in gradile ceste, osnovala so se osnovne šole, gimnazije in v Zadru visoka šola. Tu je izhajal v hrvatskem in italijanskem jeziku tednik »Il regio Dalmata — Kraljski Dalmatin (1806—1810), ki je prvi hrvatski časopis. Leta 1809 je v schönbrunnskem miru izgubila Avstrija še Istro, Goriško, Trst in beljaško okrožje na Koroškem ter vojaško in civilno Hrvatsko južno od Save in vzhodno od Une. Vse to je Napoleon s prej beneško Istro in Puštriško dolino združil v posebno upravno celoto, ki jo je imenoval Ilirijo ali Ilirske pokrajine. Sedez te nove pokrajine je bila Ljubljana, kjer je stoloval generalni guverner maršal Marmont. Leta 1810 je začel namesto prej imenovanja hrvatskega časopisa izhajati v Ljubljani uradni list »Télégraphe officiel des provinces Illyriennes« v francoskem, nemškem, italijanskem in srbohrvatskem, nekaj časa tudi v slovenskem jeziku. Narodni jezik se je uvedel v osnovne šole. Ustanovili so dalje 25 gimnazij in 9 licejev ali višjih gimnazij. V Ljubljani je bila ustanovljena tudi centralna šola v današnjem smislu vseučilišče. 15. aprila 1811 je bila Ilirija z organizacijskim dekretom razdeljena na šest civilnih provinc: Kranjska, Koroška, Istra, Hrvatska, Dalmacija, Dubrovnik in Vojno Hrvatsko. Province so se delile na distrikte, ti pa zopet v kantone in občine. Francoski zakonik (Code Napoleon) je prinesel enakost državljanov, tlaka in de-

setina sta bili odpravljene, toda novi davki (fronki) so osvovali ljudstvu Francoze. Mnogo se je udeleževal v tej dobi francoske okupacije naše zemlje Valentin Vodnik, ki se je kaj kmalu zavedal važnosti francoske vlade. Postal je ravnatelj ljubljanske gimnazije in nadzornik za ljudske šole. Ker ni bilo potrebnih slovenskih učnih knjig, jih je sam napisal pet. Najvažnejša knjiga med temi je njegova slovnica. Francozom v čast pa je zapel »Ilirija oživljena«. Ko je bil Napoleon 1812 poražen v Rusiji, so 1813 avstrijske čete zasedle Ilirijo. Leta 1815 je dunajski kongres prisodil Ilirijo Avstriji. Dalmacija je bila kot posebna kraljevina podrejena Dunaju, iz ostalih dežel, razen Vojne Krajine, pa so uredili 1816 kraljestvo Ilirijo z gubernijama v Ljubljani in Trstu. Leta 1822 pa se je civilna Hrvatska podredila Zagrebu in Kvarnerski otoki Istri. Leta 1825 je bilo pridruženo Iliriji tudi celovško okrožje.

KAKO SU POSTALI »FRANINA I JURINA?«

U »Mornaru« čitamo:

Negdašnji čitaoci istarske »Naše Sloge« sjećat će se onih čakavskih razgovora, u kojima su se punih četrdeset i pet godina žigosala nasilja naših dušmana, a tako i mane naših zabludjelih, zavedenih. Bile su to male, katkad fine, katkad paprene satire, koje je narod, može se reći, gutao. Ti su se razgovori nalazili obično na drugoj strani lista, pod vinjetom, koja je prikazivala dva starca u istarskoj narodnoj nošnji, jednoga s lulom u ruci, a drugoga s rukom uzdignutom. To su bili popularni Franina i Jurina. Evo kako su dospjeli u list: Iz Hrvatskog primorja došao je u Trst koncem jula god. 1871, župnik Lustik, na glasu veseljak i šaljivdžija. U veselom društvu naših tadašnjih rodoljuba, predložio on prijateljima, da bi se u list »Našu Slogu« uveli pučki razgovori između dvojice seljaka, koje bi trebalo zorno prikazati. Predlog bijaše prihvaćen i prisutni slikar, svećenik Ivan Baštijan, odmah zamoljen, da nariše dva seljaka, jednoga u nošnji istočne Istre, a drugoga negdje iz Labinjštine. Baštijan se molbi malo zatim odazvao, sliku dadeše rezati u drvo i tako izidje prvi razgovor »Frane i Jurine«. Bilo je 16 augusta 1871. Barba Šime.

RAD ZDENKA MRMOJJE

Zagrebački »Obzor« pod naslovom: »Njemačka rasprava izradjena u zagrebačkom Higijenskom zavodu« donosi ovaj člančić: »U Münchenskom časopisu »Cilj i put« (Ziel und Weg, sv. 7 i 9, 1938) objelodanio je Zdenko Mromlja (rodom iz Skrlja pri Ajdovšćini, višiški student medicine na zagrebačkom sveučilištu) raspravu pod natpisom »O podjeli viška rođenja u njemačkim i jugoslavenskim kotarevima 1930 u svijetlu sustava dra Mikliča«. Ta je rasprava izradjena na medicinskoj poliklinici sveučilišta u Münchenu (predstojnik prof. dr. H. Kärten) i na odjeljenju za Vitalnu statistiku Škole Narodnog zdravlja uz Higijenski zavod u Zagrebu, kojemu je na čelu dr. Fedor Miklič. Kako je časopis »Cilj i put« organ nacističkog njemačkog liječničkog saveza, g. Zdenko Mromlja otvara svoju studiju, koja zacijelo ima naučnu vrijednost i velik interes za nas, s jednim citatom kao motom iz protuslavenskog djela Adolfa Hillera »Mein Kampf«. I na kraju rasprave nalazimo na oduševljene autorove političke izjave, za koje držimo, da nisu umjesne u publikaciji koja treba služiti nauci. Autor se služio našim statističkima i djelima dra Fedora Mikliča, koji je veći dio svojih rasprava objelodanio u stranim naučnim časopisima. (ie.)

IDEALAN PRETSTAVNIK ITALIJANSKE RASE TREBA DA BUDE PLAV

»Matin« javlja iz Rima: U trećem broju novog časopisa »La difesa dela razza« u jednom članku iznose se glavne i tipične karakteristike talijanske rase. Kao idealan talijanski tip označava se — plavi čovjek.

Ajacciu. Službeni jezik naj bi bila angleščina.

— Talijanski listovi donose vrlo opširne izvještaje o talijanskim gubitcima u španjolskom građanskom ratu. »Tribuna« javlja, da je u borbama kod Albenteze i Barracasa palo 67 Talijana, čime se povisio broj u Španjolskoj palih Talijana na 3.000. — Talijanskim bolničkim brodom dopremljeno je iz Cadixa 762 teških ranjenika u Napulj. Broj teško ranjenih Talijana u Španjolskoj cijeni se na 8.000. Listovi nazivaju »žrtve svete ideje« najljepšim imenima i slave ih kao junake fašističke Italije.

— Prema službenim podacima, ukupan žetveni prinos u Italiji iznosi ove godine 80 miliona kvintala žita. Ističući ovu činjenicu, talijanska štampa primjećuje da ova količina žita ne pokriva potrebe za prehranu talijanskog stanovništva, ali da Italija ipak ne će od inostranstva tražiti nijedno zrno žita.

JUGOSLOVENSKA SLOBODNA ZONA U TRSTU

Suša k, septembra 1938. — »Primorske novine« od 2 o. mj. donose ovu vijest iz Beograda:

U komunikaciju narodnog odbora jugoslovensko-njemačke trgovačke komore u Beogradu, koji se pod naslovom »Privredne vijesti« objavljuje svakoga mjeseca, donosena je u izdanju za mjesec august ova vijest:

»Između Jugoslavije i Italije napravljen je sporazum radi transporta naše robe preko Trsta. Za utovar naše robe u brodove ustanovit će se specijalne tarife, a Jugoslavija će imati mogućnost, da se služi prijašnjom austrijskom slobodnom lukom u Trstu«. Ovu informaciju donosi bulletin pod naslovom: »Jugoslovenska slobodna luka u Trstu«.

REINKARNACIJA

Posljednji broj »Mornara« ima i ovu crticu:

U milanskoj »La Domenica del Corriere« od 24 jula 1938 u članku »E un dettato di mia madre«, stoji među ostalim i ovo: kad je ono d'Annunzio u vrijeme svjetskog rata ušao u bakarski zaljev i ondje bacio u more nekakvu staklenicu, najednom mu je skočilo u glavu, da je on već jedanput živio i to na dvoru kralja Matijaša Korvina. O tome je Gabriele pisao mađarskom književniku Josipu Zsaku i nadovezao, da se je u trenutku svog »izvanrednog, upravo nevjerojatnog ulaska u bakarski zaljev« osjetio u »psihičkom odnosu s Korvinom«, tako da mu se činilo kao da je u Bakru kod kuće ili bolje reći kao da se nalazi u dvoru svog prijatelja kralja Korvina. Još je svome mađarskom kolegi pisao, da je on, d'Annunzio, živio u 15. vijeku, i to u osobi pjesnika Franje Cincija iz Jakina.

Na to se je Zsak dao na posao, pretražio sve stare listine i pergamene i našao, da je onaj Cincio iz Jakina bio zaista valjan pjesnik i da je živio na dvoru kralja Matijaša, koji da ga je vanredno volio, podijelio mu kneževsku čast, upravo onako, kao što je god. 1924 Viktor Emanuel III. učinio d'Annunziju Principom Snežnika. K tome je kralj Matijaš poklonio onome Jakinjaniću Cinciu i bakarski kaštel, otuda eto i onaj osjećaj, što ga je d'Annunzio osjetio ulazeći u onu, kako je on običavao govoriti »occarinu d'argento«.

Prema tome d'Annunzio je već živio u 15 vijeku i bio je gospodin »Bakra«. Bog zna, hoće li se kogod javiti do četiri ili pet stotina godina i pripovijedati, kako je on živio u 20 vijeku i to na Rijeci u osobi Gabriela d'Annunzija, Principa de Monte Nevoso! Ko vjeruje u reinkarnaciju, moći će i to da proguta... B. S.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

USMENE NOVINE O. S. „ISTRE“ NA SUŠAKU
POSVEĆENE MATI BALOTI

Sušak, 6. septembra 1938. — U nedjelju dne 4. o. mj. održala je Omladinska sekcija društva »Istra« u Sušaku četvrti broj svojih Usmenih novina, koje su bile posvećene radu najplodnijeg našeg čakavskog lirika — Mate Balote. Za ovaj broj usmenih novina vladao je medju našom emigrantskom omladinom na Sušaku velik interes. Svako je želio da nešto čuje o Mati Baloti, o radu tog »ribara, radnika, sveučilišnog profesora i književnika«, u čijim se krasnim stihovima razabiru mukli udarci krute istarske stvarnosti, preko čijeg pera govore oni kod kojih su »prazni žepi« i »žuljavi dlanici«, dakle sveukupni naš istarski narod. Članovi Omladinske sekcije društva »Istra« u Sušaku su u glavnom svi manualni radnici, koji nisu u mogućnosti da se ozbilnije posvete čitanju, pa su zbog toga pretežno dosta slabo poznavali Balotin književni rad. Ako se još uzme u obzir novu Balotinu zbirku pjesama »Dragi kamen«, onda je jasno da je ova priredba održana baš u pravi čas.

Predavanje o Mati Baloti, o njegovom dosadanjem radu i o njegovoj ličnosti održao je Ivo Erman (Zvanič). On je uspio da daje iscrpan i nada sve popularan prikaz o Balotinoj lirici kao i o njegovoj ličnosti. Tako da možemo otvoreno reći da je Ermanovo predavanje bilo u svakom pogledu na visini, osobito što se tiče prikaza Balotinih životnih stradanja i njegove mladosti koja u mnogočemu liči na djetinjstvo i mladost Maksima Gorkog. Predavač je

svoje predavanje ilustrirao i recitacijama pojedinih pjesama iz »Dragog kamena«, tako da su prisutni dobili potpuno jasnu sliku o Baloti i njegovoj lirici.

U diskusiji koja je nastala iza Ermanovog predavanja neki omladinci su govorili i o Balotinom, odnosno Mirkovićevom naučnom radu, osobito o njegovom »Flaciusu«.

Omladinska sekcija društva »Istra« u Sušaku je u odabiranju tema za svoje Usmene novine — i ovoga puta dokazala da je naša emigrantska omladina svjesna svog životnog cilja i da je put kog je odabrala jedini ispravan, jer je u skladu sa zahtjevima odnosno interesima sveukupne naše emigracije, a s tim u vezi i od koristi našem seljačkom narodu koji živi u Istri.

I. Č.

KOMEMORACIJA
U ZAGREBU

U prošlom broju našega lista »Istra« Omladinska sekcija je javila da će se održati komemoracija za Bazovičke žrtve u dvorani Učiteljskog doma. Pošto to ne dolazi sada u obzir, izvješćuje članove i prijatelje, da će se ista održati u društvenim prostorijama, Žerjavićeva ul. br. 7.

Komemoracija će se održati u nedjelju dne 11. septembra u 10 sati prije podne. Umoljavaju se svi emigranti i prijatelji da u što većem broju prisustvuju toj komemoraciji. Odbor.

NAJLJEPŠI LIK ŠTO GA JE DALA ISTRA
JE MATIJA VLAČIĆ, PIŠE „PRAGER PRESSE“

»Prager Presse« donosi ovaj prikaz »Flaciusa«:

Protestantizam kod Jugoslavena — Slovenaca i Hrvata — je tek jedna epizoda ali koja nije za potcjenjivanje i ako protestantizam nije izvršio onaj utjecaj koji je izvršio kod Čeha i Slovaka. Najjača ličnost koju je protestantizam dao kod Hrvata je Matija Vlačić poznat pod imenom Flacius Illyricus. On je izvršio historijsko djelo u Njemačkoj, pa je tako ispaao iz vidokruga hrvatske znanosti. Toga radi je hrvatska literatura o njemu siromašna... Da tu prazninu popuni izdao je Mijo Mirković djelo »Flacius«. Auktor je profesor nacionalne ekonomije na pravnom fakultetu u Subotici i pisac koji se ne ograničuje samo ra svoju struku. Iskustva njegovog života punog promjena navela su ga na publicistički rad. Tako ima i djelo o Vlačiću znanstvenu osnovu u užem smislu, a u širem smislu ima to djelo pedagošku osnovu.

Mirković koji je i sam Istranin otkrio je još kao gimnazijalac u svojoj ugroženoj domovini u Vlačiću jednu osamljenu svjetlost, kristalno jasan, tvrd, prkosan, snažan, neobuzdan lik, najljepši lik što ga je dala Istra, koji u sebi sjedinjuje sve odlike istarskog čovjeka: radinost do iscrpljenja, predanost stvari i ideji.

Mirković je još kao mlad student u

Frankfurtu n/M., gdje je Vlačić umro, počeo sakupljati materijal a da taj posao nije potpuno završio i tako dao Vlačićevoj figuri konačnu formu. Zauzet ostalim dužnostima požurio se da preradi sabrani materijal. Poslije predgovora u kojem objašnjava postanak djela i svoj odnos prema njemu, koncepciju, postanak i sudbinu svoga rada, daje pregled specialne i opće literature, a zatim dolazi uvod. U šest poglavlja obrađuje stanovište Vlačićeva na prekretnu vremena, hrvatski »mikrokozam«, Vlačićevu sudbinu, njegovo djelo, karakter i konačno protestantizam, naročito hrvatski. Možda bi u pojednostima naučno istraživanje došlo do drugih rezultata, ali je i Mirkovićeva spoznaja da je Vlačić racionalist, koji svuda traži konkretne i pozitivne spoznaje i vodi neprekidno borbu protiv zla u svijetu i u sebi i koji se bori pod stjegom evropskog zapada za pobjedu misli i razuma nad mistikom, za smanjenje bolova, čovječanstva s vjerom u uspjeh svoga rada. Ta Mirkovićeva spoznaja o Vlačiću je isto tako tačna kao i mišljenje da je Vlačić u svemu tomu učitelj. »Njegova misao se još prije četiri stotine godina kretala na čudesnim visinama, gdje je zrak čist i oštar, a vidik jasan i proziran. Nije sudjeno svima da se uspu do tih visina, na kojima hvata vrtoglavica, ali su hrabri pozvani da pokušaju da tamo dodju.«

DEKAN IVAN FLEGO

(USPOMENE IZ ISTRE)

Mnogo ima ljudi u našoj Istri koji neće ući u povijest. Mnogo ih ima koji su za cijelog svoga života ostali nepoznati javnosti, ali koji su ipak nosili na svojim leđima gotovo svu našu narodnu borbu. Za njih znade samo mali puk, medju kojim su skromno živjeli i djelovali. Novine i knjige o njima ne pišu. Preko njih se prelazi kada se govori o razvoju našeg naroda, a njihove zasluge se pripisuju — velikima. Kao što su živjeli skromno i tiho vršili svoje dužnosti, tako i umiru nezapaženo i zaboravljeni.

Jedan od tih »malih« naših istarskih ljudi bio je i pokojni dekan Ivan Flego. Zaslužio je svako poštovanje kao narodni svećenik. Njegovo svećeničko ruho nije ga sprečavalo da nacionalno misli, osjeća i da radi, premda nije bio — političar, a još manje strančar. Ali on je bio na svome mjestu kao čovjek i kao svećenik; bio je svome narodu vjerman prije i poslije svjetskog rata; vjerman do smrti. Mnogi Istranin ostaviše Istru, ali pok. dekan Flego ostade tamo u svome rodnom kraju... Umro je u Črnci, pokraj svog rodnog sela Štrpeđa... U Buzetu je bio dekan, a u Črnci — kapelan... Ponižen, ali ostade na svojoj rodnoj grudi na selu lišen svake rasonode i društva.

Kuća, crkva i seljak, to je bio njegov svijet, osobito poslije rata. Njegovo društvo bile su njegove misli te nacionalne težnje i osjećaji... Umirao je polagano gledajući dnevno izlaz sunca i

buzetski zvonik na kome je, sada nestali glagolski natpis, jasno zborio da je tu živio i u svom se jeziku Bogu molio hrvatski narod kroz stoljeća i stoljeća... Tu u Črnci sjeđao se onih za njega krasnih dana, kada je svojim gromkim glasom pjevao veliku misu u Buzetu i držao propovijedi svome narodu na svome jeziku. Kako je to bilo bolno svakog dana sretati seljake s kojima ne možeš slobodno govoriti. Tu je on živio kao zarobljenik pažljivo nadziran. Tugovao, bolovao duševno, umirao i umro u 61 godini svog života, a svatko bi mu rekao da će doživjeti i 90. godinu. Umro dakle, prerano kao i mnogi naši rodoljubi tamo u Istri, tamo na bojnemu polju.

Njihovi grobovi mnogo govore... Nek govore i nama bjeguncima... Masa svijeta iz čitave Buzetštine, šuteći i oborene glave odpratilja je na groblje svog dragog dekana — kapelana, mnogo, mnogo razmišljajući... On, junak tije-lom i zdrav, plemenitog i veselog temperamenta, dobroćudan, optimista i veliki umjerenjak, njega već nema medju živima. — Bol duše... Zalovao...

Pokojni dekan Flego bio je kao nepoćudan i nesimpatičan penzioniran (1923 god.) Smilovali su mu se i dozvolili da bude dušobrižnikom u Črnci.

Smetao je kao dekan i kao dijete svoga naroda novim gospodarima. Šikancijama raznim htjedoše ga prisiliti da zapusti Buzet i svoj položaj kao dekan. Jedne nedjelje javih mu da će oni

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NAŠI V ITALIJANSKIH
REVIJAH

V Rimu je izšla dvojna številka revije za politiko in književnost »La ruota«, št. 3—4, ki je posvećena Jugoslaviji. Umberto Nani ima članek o razmerju »Italije do Jugoslavije«. Alfio Russo o »Sestanku v Benetkah« med dr. Stojadinovičem in Cianom, Luigi Saparito o bolgarsko-jugoslovan sporazumu, M. Clarinda Mally o italijan, gledališču v Ljubljani, (posnetek rezultatov razprave prof. Škerlja v »Kroniki«), ter S. M. Hristić o glasbenem življenju v Jugoslaviji, kjer pa je slovenska glasba zelo nepopolno prikazana. Med članki so prevodi iz moderne jugoslovanske lirike in proze, ki jih je priredil prof. Luigi Salvini. Izmed naših so zastopani Gradnik in Kosovel.

V reviji »Circoli« je prof. L. Salvini napisal lep članek o Zupančiču, ki ga imenuje »brez dvoma najbolj znano in najbolj pesniško postavlo med modernimi jugoslovanskimi pesniki«.

NOVA ŠTEVILKA
»NAŠEGA RODA«

Izšla je prva številka »Našega roda« s sledečo vsebino: Janko Samec: Ljubim svoj jezik (pesem). Anton Ingolič: Sirote (uvodna povest), Danilo Gorinšek: Včasih (pesem), Vlado Klemenčič: Matjažek, Pavel Kunaver: Deček z Jutrovega, Po filmu Disneya: Noetova barka (slikopis), Vilim Kunst: Za tri dinarje elektrike, Supančič-Čapek: Zarko in Pisanka, Josip Ribičič: Novica, ***: Ni so šteli, Jože Zupančič: Subotica — mesto kmetov, Ivan Kušcer: Bohotnica, Mirko Kunčič: Boj z zmajem, Leopold Poljk: Zavijačev domek — črivo jabolko. Sledijo: Zgodba brez besed, Drobne zanimivosti, Mladina piše in na platnicah uganke, razpis 40 lepih nagrad in drugo. Številka je bogato ilustrirana. Poleg številnih fotografij in skic so še ilustracije Fr. Miheliča, Božidarja Jakca, Hinka Smrekarja, Otona Gasparija, Avgusta Bucika, Avgusta Černigoja in drugih. Povest v rubriki »Mladina piše« ilustrira učenec Tomaž Kvas.

NOVI BROJ »MORNARA«

Novi broj Car Eminovog »Mornara« ima ovaj sadržaj: Mornar: Dug život našem mladom Kralju. — Sedam pitanja. — Dundo Simo: Gajetunski razgovori. — Kr. brod »Jadran« u newyorškoj luci. — C.: Kraljevica. — B. Š.: Vjerovali ili ne... — Lujo Dorčić: Složno moji, ako Bog da. — Pomorska zastava plavo-bijelo-plavo. — Tajna jednog našeg jedrenjaka. — Odgovori na sedam pitanja. — Stari i mladi.

APEL ČITATELJEM!

Prvo polletje je za nami, toda še vedno je mnogo naročnikov, ki niso plačali naročnine za prvo polletje. Naš list se ne nahaja v najboljših prilikah in če še naročniki ne izvršijo svoje dolžnosti napram listu, preti resna opasnost za njegov obstoj.

Zaradi tega prosimo naročnike, da bi poslali vsaj del naročnine, ker tudi mi moramo izvrševati svoje obveznosti napram tiskarni.

DOVRŠIMO DOM
BANA MATKA LAGINJE

Već preko godine dana ne radi se na »Domu bana Matka Laginje« na Trešnjevki u Zagrebu. Postavljeni su temelji i podiglo se zidove do prvog kata ali se moralo radove obustaviti radi pomanjkanja sredstava.

Mjesto da nam taj dom bude ponos, on nam stoji na ruglo onako započet, a nedovršen. A i nevrjeme ruši polako i ono što je podignuto. Za to vrijeme naši beskućnici lutaju bez krova naokolo.

Da se odužimo dostojno banu Matku Laginji, da i zbrinemo one naše najpo-trebnije, htjeli smo podignuti taj dom, nadajući se u pomoć svih emigranata, naročito Istrana, a i ostalih Hrvata koji poštuju uspomenu posljednjega bana Trojedine Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Društvo »Istra« je stavilo sebi u zadatak da taj dom dovrši što prije. S nešto sredstava raspolaže već sada, pa apelira na sve one koji bi tu humanu i narodnu stvar htjeli pomoći, da dadu svoj doprinos za »Dom bana Matka Laginje«. Prvi apel je već donio ploda, pa donosimo prvi spisak lica koja su dala svoj obol ovog mjeseca u tu plemenitu svrhu društvu »Istra« u Zagrebu. (Zerjaviceva 7).

Marčelja Roman	Din 200.—
Marsić Milan	Din 20.—
Brumnić Dinko	Din 100.—
Bačić Ivan	Din 50.—
Mohorovićić Božo	Din 100.—
Štrk Albert	Din 10.—
Mrkobrađa Nada	Din 50.—
Zaharija Dr. Ivan	Din 20.—
Ivančić Stanko	Din 30.—
Zlatić Matko	Din 20.—
Jelušić Olga	Din 30.—
Štrk Franjo	Din 20.—
Opačić Vjekoslav	Din 10.—
Nezić Janko	Din 10.—
Buić Frane	Din 50.—
Eleršić Vjekoslav	Din 5.—
Skopinić Franjo	Din 10.—
Košuta Josip	Din 10.—
Velčić Nikola	Din 20.—
Ukupno	Din 765.—

ŠIRITE „ISTRU“

STARO ŽELEZO

Podgrad, sept. 1938. (Agis) — Fašistična združenja trgovceve posameznih pokrajina, so pred 1 mesecem razposlala svojim članom posebno okrožnico, s katero jih pozivajo na zbiranje starega železa in papirja.

Vsak trgovec naj bi, ko nabere gotovo količino starega železa vsake vrste, to sporočil posebnemu za to ustanovljenemu uradu »Centro raccolta rottami di ferro«, ki so jih ustanovili pri pokrajinskih tajništvihi fašistične stranke. Ravno tako naj bi poročali, ko naberejo primerno količino papirja, posebnemu pokrajinskemu fašističnemu uradu, ki bo od časa do časa s tovrnim automobilom pobiral nabrani materijal od trgovcev.

Vsi ti ukrepi so izdani na ukaz iz Rima in so posledice intenzivnega delovanja za gospodarsko osamosvojitve Italije.

»ti neki« provaliti u crkvu i na nas obojicu navaliti. Šta da učinimo? Idimo u crkvu! — odgovori mi odlučno. I podjosmo. Ali ne navališe te nedjelje, nego 10. maja 1922 godine. Provališe u dekanov stan, odneseše sve što im se nije sviđjalo spalivši sve pred crkvom. Njega odvedoše u crkvu čuškajući ga. I sve ono njima mrsko crkveno spalije.

Ta ista hrabra četa provali u školu i u moj stan sa revolverima u ruci... Sve ono moje njima neugodno izneseše pred školu; a ujedno sve, upravo sve školsko: knjige, oko četiri hiljade, i sve aparate, sve ovo spalije... Gorilo i plamsalo kao krijes na Ivanje. Nedugo poslije ovog »krijesas«, bio pok. dekan Flego umirovljen i premješten kao kapelan u Črnicu... A naš narod? Šta? Šutio je i šuteći zapustio crkvu da protestira protiv postupka vlasti napram pok. dekanu Flegu i protiv promjena u crkvi. Novi svećenik, »regnicolo«, vrši sve obrede na talijanskom i latinskom jeziku. Prodiče također talijanski. Novi orguljaš, Talijan, pjeva crkvene pjesme talijanski.

Crkva je prazna. »Grajani« su agitirali da se naš narod povrati u crkvu. Nisu uspjeli. — Dodje k meni općinski načelnik moleći me da nagovorim ljude da dolaze u crkvu i da opet budem orguljaš i da pjevam s djecom talijanski. Nisam, naravno, prihvatio tu molbu. Ovo priopćih pokojnom dekanu. A on meni: »Držite se čvrsto. Narod nek bojkotira sada crkvu. Nek se Bogu moli kod kuće, da nam On pomogne.«

Još jedno veselo sjećanje: slom Austro-ugarskog carstva Svi mi razdragani. Na svim javnim zgradama, saradnjom pok. dekana, izvjesile se u gradu Buzetu naše zastave. I na prsima imali

smo naše trobojne vrpce. Tako okićeni došli smo i u crkvu. Kao orguljaš nisam mogao inače a da ne sviram na orguljama »Lijepa naša« i druge naše nacionalne pjesme. Narod sav razdragan te nedjelje je izlazio iz crkve. Pok. dekan Flego odmah poslije mise reče mi:

»Malo je falilo da nisam zapjevao Slava va Višnjih Bogu mjesto Gloria«. Sav je plivao u radosti. — Ali to naše veselje nije dugo trajalo... Došli su novi ljudi, novi zakoni... nove naredbe. — Nakon 10—15 dana poslije propasti austrijske carevine dodje u Buzet talijanska vojska. — Već 20 godina dakle, — — —

Još jedno sjećanje iz doba prije rata... Pokojni dekan Flego veselio se kada podigosmo ispod Buzeta Narodni dom (1908 god.), a odobravao veseleći se kada nešto kasnije osnovasmo Sokolsko društvo. No pokojni dekan Flego osta do smrti narodnjakom. Šta je osjećao on kada je pisao svoju oporuku, u koju je unio svoju posljednju želju, da mu se pjevaju zadušnice na hrvatskom jeziku?

Ovaj njegov testament najbolje karakteriše pok. dekana Flegu... Gdje se rodio, tu i umro život kojim je on živio, za njega čovjeka slobodna duha bila je prava tavnica... Vječna žalost... Smrt... I bi pokopan na groblju rodnog kraja gdje počivaju samo seljaci. S njima živio živ, a sada kao mrtvac... I ova smrt pok. dekana Flegu nek sve naše izbjeglice prenese barem duhom u Istru; nek u nama probudi želje, žudnje, osjećaje... Čast i uspomena pok. dekanu Flegu i svima našim tamo u Istri umrlima, poginulima i izgignulima. Barba Vice.